

Suonenjoki ja Leppävirta 2019

Saaristenmäen tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi



Jaana Itäpalo 30.11.2019



KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*



Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Suonenjoella ja Leppävirralla Saaristenmäen tuulivoimapuiston suunnittelualueella. Työn suoritti FM Jaana Itäpalo 15.10.-17.10.2019 3 kenttätyöpäivän aikana. Työn tilaaja FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy.

Tuulipuistossa on kaksi suunnittelualueita, joista pohjoisempi sijaitsee Suonenjoen kunnassa Kutunjärven itäpuolella, eteläisempi sijoittuu Suonenjoen ja Leppävirran kuntien alueella Saarisenjärven ja Ylä-Koiruksen väliin. Suunnitelmissa on sijoittaa alueille yhteensä 8 voimalaa.

Ennen inventointia kohdealueilta ei tunnettu arkeologisia kohteita eikä niitä löytynyt inventoinnissa. Lähimmät tunnetut arkeologiset kohteet sijaitsevat yli 2,5 kilometrin etäisyydellä suunnittelualueista. Näin ollen hankkeen toteutuksella ei olisi vaikutuksia arkeologiseen kulttuuriperintöön.

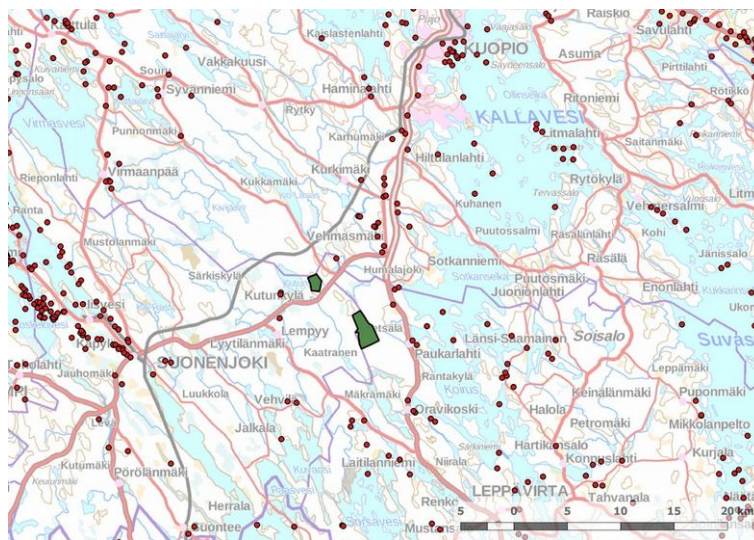
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Tutkimushistoria.....	4
2.2. Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	10
5. Tulokset.....	12
6. Aineistoluettelo.....	13



1. Perustiedot

Selvitysalue:	Saaristenmäen tuulivoimapuiston hankealue, n. 440 ha (eteläisempi inventointialue ja 140 ha (pohjoisempi inventointialue)
Tilaaaja:	FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy
Laji:	osainventointi
Kenttätyöaika:	15.10.-17.10.2019, yhteensä 3 kenttätyöpäivää
Karttanumerot:	TM35-lehtijako MML N5224L, N5222R (mk 1:20 000) vanha yleislehtijako MML 324207, 324109 (mk 1:20000)
Korkeus:	n. 115,00-187,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä:	ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt:	-
Inventointilöydöt:	-
Aiemmat tutkimukset:	1976 Lauri Pohjakallio, Leppävirran kuntainventointi 1978 Lauri Pohjakallio, Suonenjoen kuntainventointi 1998 Petro Pesonen Leppävirran kuntainventointi



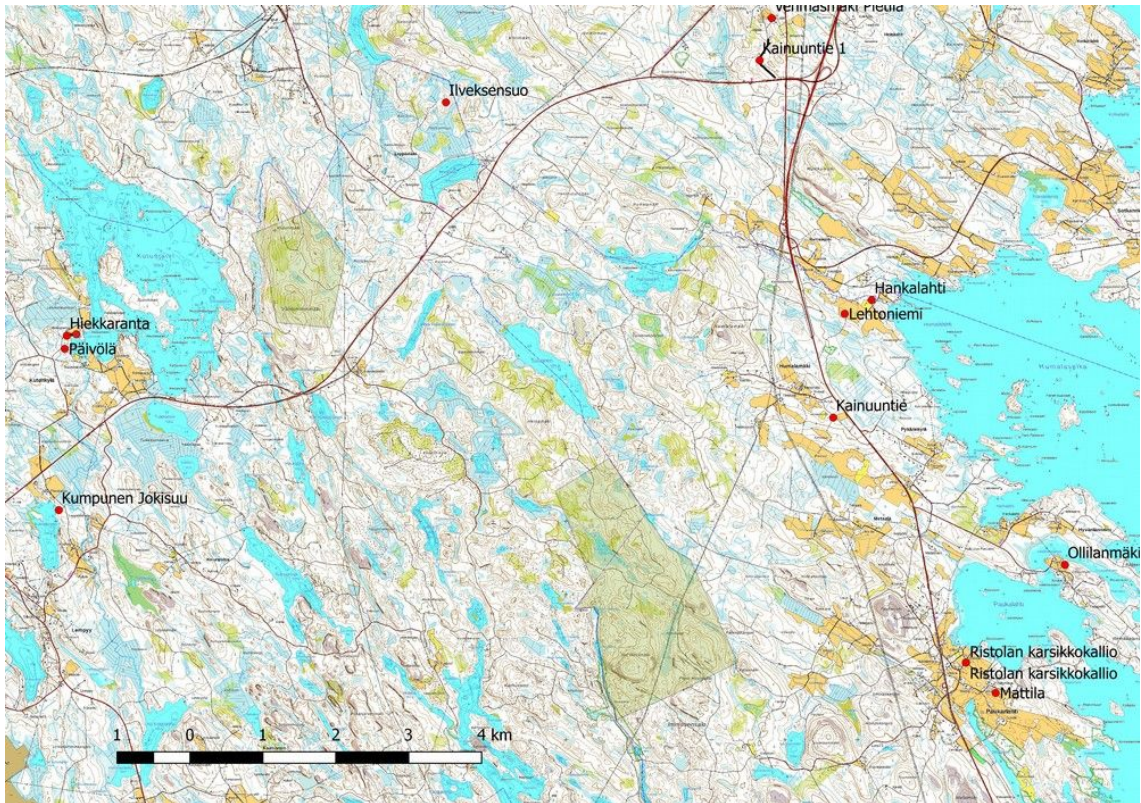
Tuulivoimapuiston suunnittelualueiden sijainti vihreänä.
Tunnetut arkeologiset kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Suonenjoelle ja Leppävirralle suunnitellaan Saaristenmäen tuulivoimapuiston rakentamista kuntien rajan tuntumaan. Suunnittelualue koostuu kahdesta alueesta, joista pohjoisempi sijaitsee Ysitien pohjoispuolella Suonenjoen puolella Kutunjärven itäpuolella, toinen alue sijoittuu molempien kuntien alueella Ysitien eteläpuolella Saarelanjärven ja Ylä-Koiruksen väliin. Suunnitelmissa on sijoittaa pohjoisemmalla alueella 2 voimalaa ja eteläisemmälle 6 voimalaa.

Ennen inventointia suunnittelualueilta ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita. Lähimmät tiedossa olevat arkeologiset kohteet ovat n. 2,7-2,9 km etäisyydellä Kutunjärven lounaisrannalla sijaitsevat Hiekkarannan kivikautinen asuinpaikka ja Päivölän kivikautinen irtolöytöpaikka. Lähimmillään noin 2,5 kilometrin etäisyydellä koillisessa kulkee 1600-1700-luvun tielinja, nk. Kainuuntie eli Kuninkaantie. Noin 3,8 ja 4,2 km koilliseen Etelä-Kallaveden rannalla sijaitsevat Lehtoniemen ja Hankalahden kivikautiset irtolöytöpaikat ja n. 3,1 km länteen Ristolan karsikkopaikka ja n. 3,6 km länteen Mattila, missä on ilmeisesti 1800-luvun lopulle ajoittuva talon kiviperustus. Mainitut kohteet sijaitsevat kaikki topografian ja maankäytön historian kannalta arkeologisesti potentiaalisilla alueilla.

Tämän selvityksen tavoite on kartoittaa erityisesti muuttuvan maankäytön vaikutusalueilta arkeologiset kohteet, jotta ne voidaan huomioida suunnittelutyössä.



Suunnittelualueet ja arkeologiset kohteet; lähtötilanne ennen inventointia. Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina, kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan (Ilveksenkallio on luonnonmuodostuma). Taustakartta 8/2019 Mml.

2.1. Tutkimushistoria

Suonenjoella on tehty ensimmäinen koko kuntaa koskeva arkeologinen inventointi vuonna 1978 (Lauri Pohjakallio, Museovirasto). Rekisteriportaalin tiedoista ei löytynyt mainintaa myöhemmistä koko kuntaa koskevista inventoinneista. Leppäviralla on tehty kuntainventoinnit 1978 (Lauri Pohjakallio, Museovirasto) ja 1998 (Petro Pesonen, Museovirasto). Suonenjoen puolella on lähialueella inventoitu vuonna 2012 Lempyjärven, Iso Kolunpohjan ja Pieni Kolunpohjan järvien rantoja (Timo Jussila ja Timo Sepänmaa, Mikroliitti Oy), Leppävirran puolella vuonna 2011 Oravikosken, Paukarlahden ja Kotalahden osayleiskaava ja samassa yhteydessä vt:n 5 linjaus (Timo Jussila, Tapani Rostedt ja Hannu Poutiainen, Mikroliitti Oy). Lisäksi on tehty joitakin yksittäisten kohteiden tarkastuksia lähinnä Kuopion museon toimesta. Pohjoisemman suunnittelualueen lähi-alue on kuulunut vuoden 2009 Lempyyn kaava-alueen itäosan inventointiin (Hannu Poutiainen, Tapani Rostedt ja Timo Jussila, Mikroliitti Oy).

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui esiselvitykseen, alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan, maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin ja laserkeilausaineistoon.

Kirjallisuuden ja pitäjänkarttojen sekä muiden netistä löytyvien vanhojen karttojen avulla selvitettiin asutuksen kehitystä ja historialliset elinkeinot. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuosina 1971 ja 1973 laadittujen peruskarttojen avulla.

Kenttätyömenetelmät olivat pintahavainnointi, valokuvaaminen ja kairaus käsikairalla, muutamilla paikoilla käytettiin kiikaria. Maaperä kohdealueilla on erittäin kivikkoista, joten koekuopitusta ei tehty. Inventoinnin aikana sää oli sateetonta, mutta syksyisen harmaata.

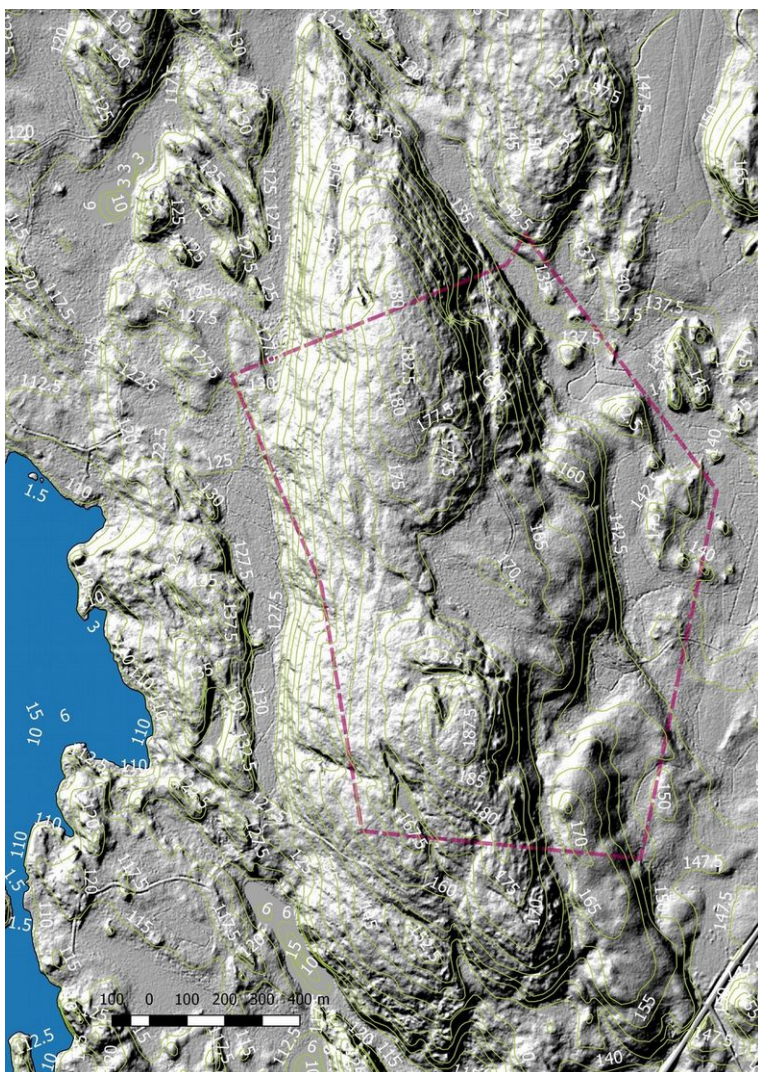


Maastossa tarkastettiin voimalapaikat ja niiden ympäristöä pääsääntöisesti vähintään 200 metrin säteellä. Monin paikoin inventointi oli haastavaa tai mahdotonta toteuttaa jyrkkien louhikkoisten rinteiden vuoksi. Lisäksi tarkastettiin olemassa olevien metsäteiden reunamia, suunnittelualueiden ulkopuolella avohakkuu- tai taimikkoalueilla suurpiirteisimmin. Maaperä on suurimmaksi osaksi erittäin kivikkoista ja monin paikoin epä-potentiaalista arkeologisten kohteiden löytymisen kannalta.

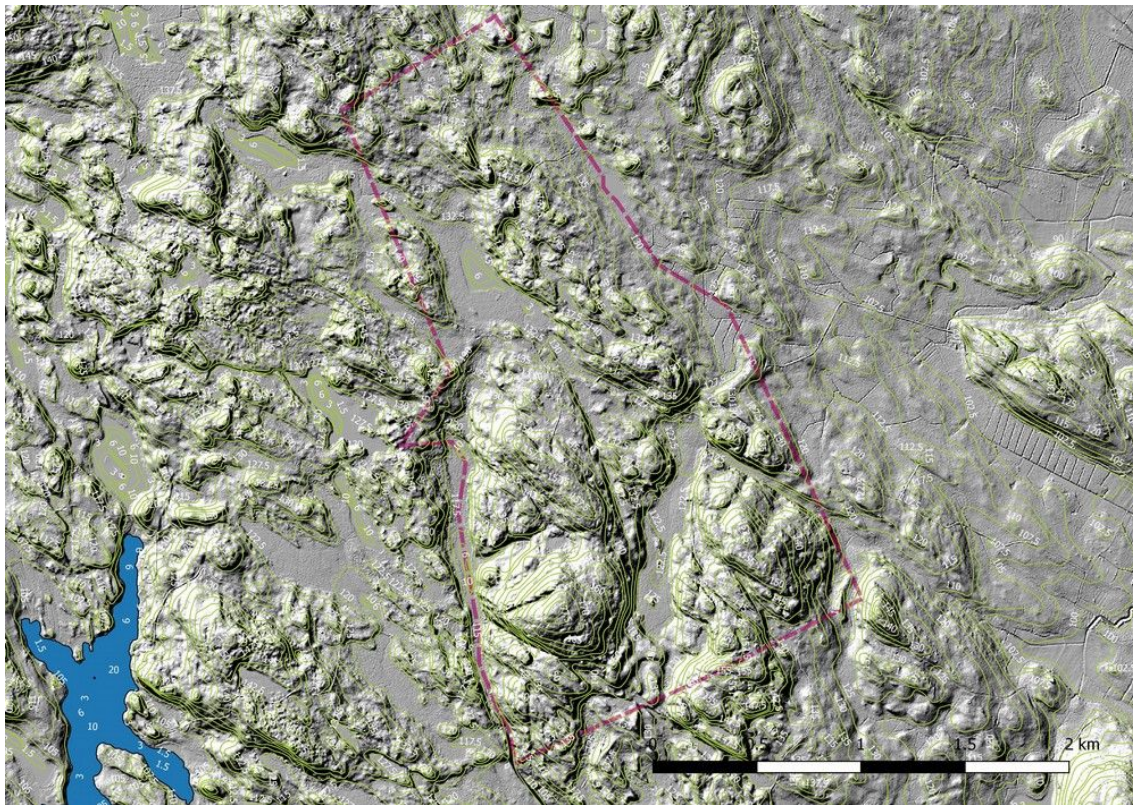
3. Maisema, topografia ja geologia

Kohdealueet ovat pääosin asumaton mäkistä talousmetsää. Molemmilla alueilla esiintyy selvää korkeusvaihtelua, jyrkkiä kalliokiekkeitä ja joitakin pystysuoria tai lähes pystysuoria kallioita. Korkeimmilta paikoilta avautuu näköala kilometrien päähän. Pohjoisen alueen länsi- ja pohjoisosassa on kalliomaata, itäosa on pääosin karkeaa moreenia, koillisreunalla esiintyy turvemaata.

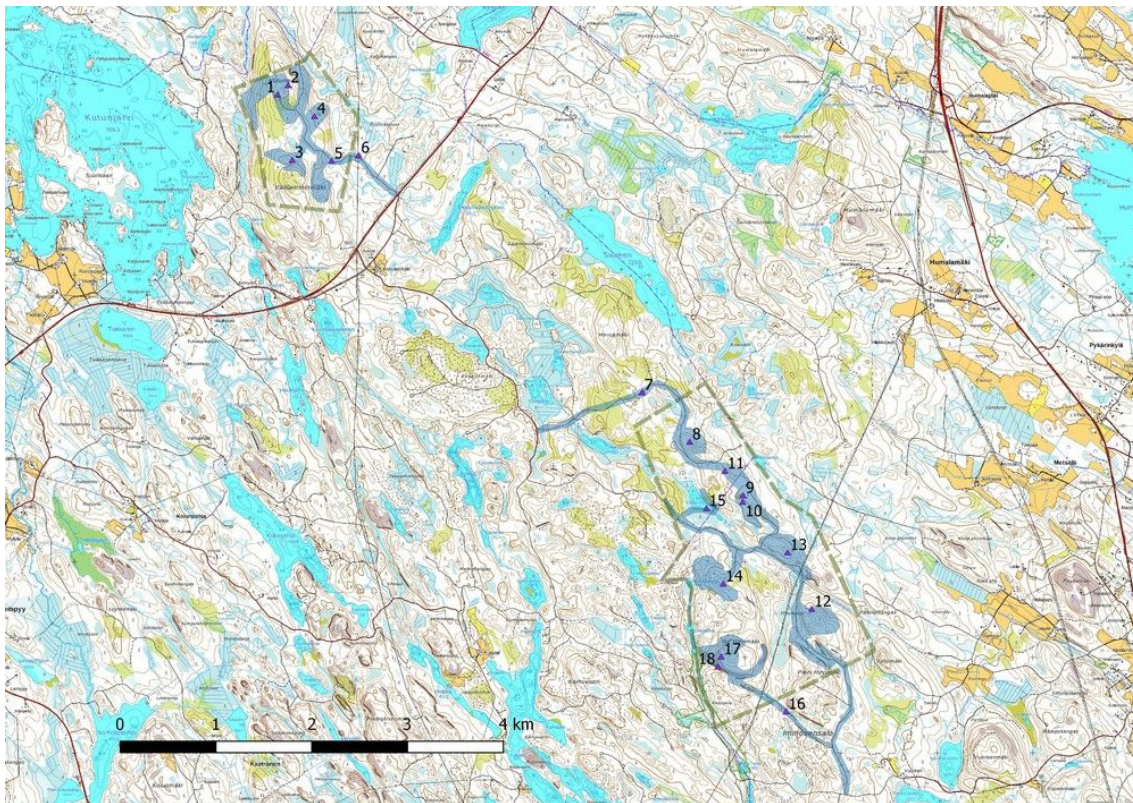
Eteläisempi alue on kalliomaata ja karkeaa moreenia, sillä sijaitsee muutamia pieniä lampia, jotka ovat kokonaan tai osin turverantaisia. Pohjoisosassa sijaitsevasta Salmisesta virtaa puro alueen läpi. Alueen keskivaiheilla on ojittamaton Hirvikorven räme- ja suoalue.



Tuulivoimapuiston pohjoisen suunnittelualue vasten vinovalovarjoste 2 m DEM sekä korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 10-12/2019.



Tuulivoimapuiston eteläinen suunnittelualue vasten vinovalovarjoste 2 m DEM sekä korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 10-12/2019.



Inventoidut alueet ja valokuvauspaikat 1-18. Taustakartta Mml 10/2019.



Valokuvat, pohjoinen alue



1. Näkymä Kutunmäen laelta länteen.



2. Kutunmäki, väliaikaissuoja.



3. Vällilamminmäki, voimalapaikan vaikutusalue etelään.



4. Kivikkoinen kangas alueen pohjoisosassa.



5. Kutunmäen metsätietä itään.



6. Sähkölinaa alueen itäpuolella, pohjoiseen.



Valokuvat, eteläinen alue



7. Tuulimittauslaite.



8. Tuulivoimalan paikka alueen pohjoisosassa.



9. Pieni suo voimalapaikan pohjoispuolella.



10. Nykyisellä rajalla oleva rajamerkki.



11.. Maasto on alueella vaikeakulkuista.



12. Voimalapaikka kaakkoon.



13.. Voimalapaikka pohjoiseen.



14. Voimalapaikka luoteeseen.



15. Salmisen jyrkkää kalliorantaa koilliseen.



16. Metsätie Iso Hirvimäelle.



17. Näkymä Iso Hirvimäeltä länteen.



18. Kivikeskittymä kalliokielekkeellä.

4. Alueen maankäytön historiaa

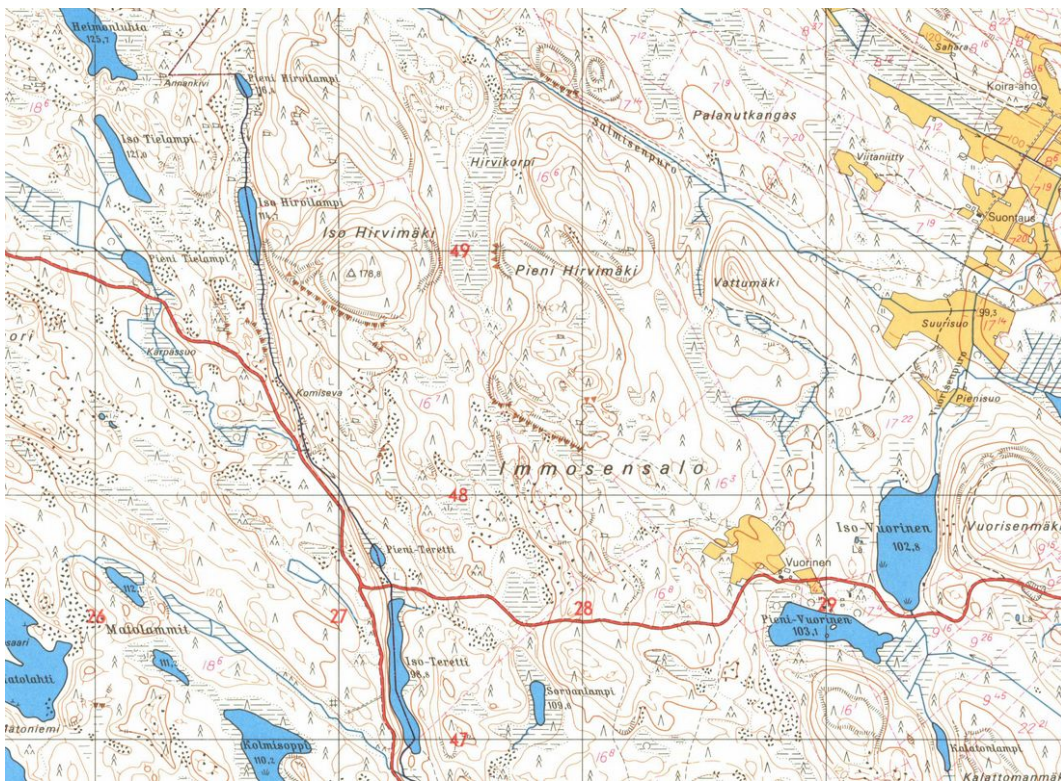
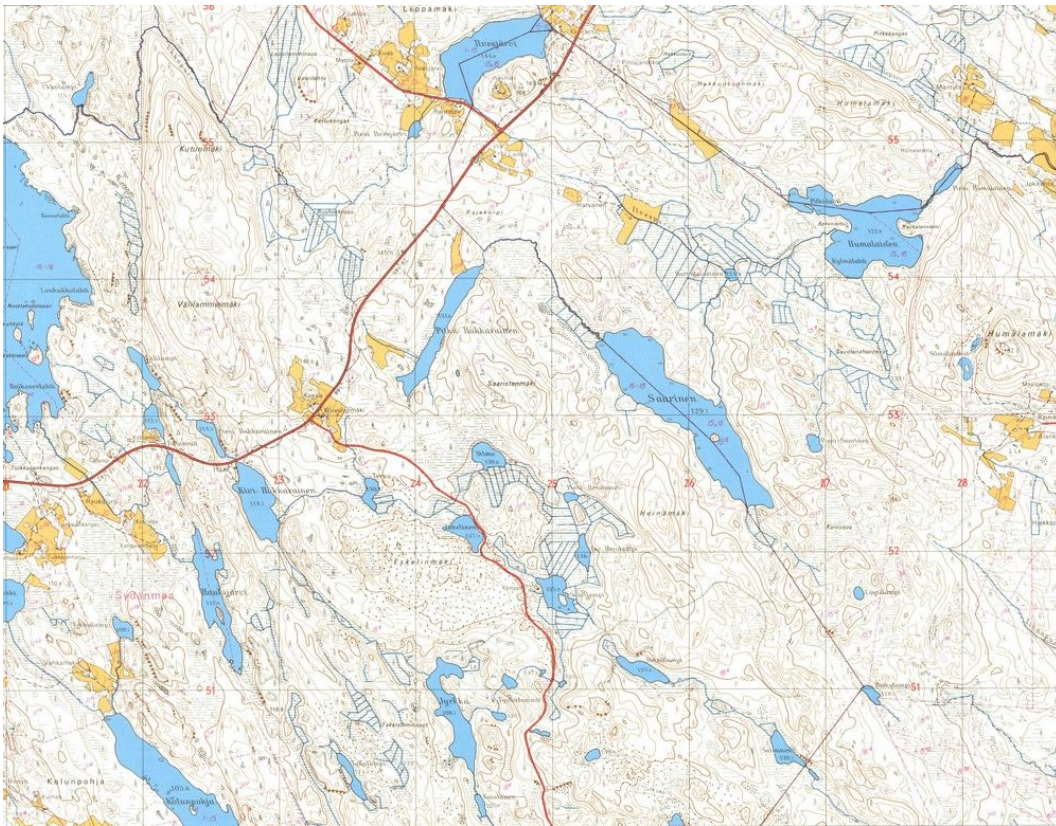
Alueen sijaintikorkeus n. 115,00-187,50 m mpy vastaa kokonaan mesoliittista aikaa. Alue on osin supra-akvaattista. Kallavesi on kuroutunut n. 9500 vuotta sitten. Vajaa 7000 vuotta sitten transgression saavuttaessa huippunsa Kallavesi kuului Suur-Saimaaseen, jonka ranta on Kuopion seudulla n. 100-102 m mpy, etelämpänä kohdealueella hieman korkeammalla.

Lähimmät tiedossa olevat arkeologiset kohteet sijaitsevat 2,7-2,9 km länteen Kutunjärven lounaisrannalla, mistä Hiekkarannan kivilautiselta asuinpaikalta on löytynyt loivalta muinaisrantatörmältä runsaasti kvartsi-isoksia, edellisen lähistöltä Päivölän kohteesta on kivilautiset reikäkivi ja kaksi hiointa. Noin 2,9-3,9 kilometrin etäisyydeltä koilliseen ja itään Etelä-Kallaveden rannoilta tunnetaan joitakin esihistoriallisia ja historiallisen ajan kohteita. Lähimmillään 2,5 kilometrin etäisyydeltä koillisessa kulkee 1600-1700-luvun tielinja, nk. Kai-
nuuntie tai Kuninkaantie, josta on säilynyt ainakin 1800-luvulta peräisin olevia rakenteita. Esihistoriaan ajoit-
tuvia kohteita ovat Lehtoniemen ja Hankalahden kivilautisten taltan ja rombimaisen kirveen löytöpaikat. Ristolan karsikkopaikka sijaitsee n. 3 km itään Paukarlahden kylässä. Paikalla on laakeassa kalliopaljastu-
massa vainajien muistoksi kaiverretut merkinnät. Noin 3,5 km itään Paukarlahdessa sijaitsee Mattilan koh-
teessa todennäköisimmin 1800-luvun lopulle ajoittuva yksinäistalon paikka, josta on säilynyt kiviperusta ja ki-
vetty kaivo.

Tuulivoimapuiston suunnittelualueet eivät ole olleet maaperästä johtuen soveltuvia esihistorialliselle tai histo-
riallisen ajan asutukselle. Maaperä on enimmäkseen kalliomaata, kivilukoista ja lohkariekoista, mistä johtuen
myöskään historiallisen ajan elinkeinohistorialliset kohteet eivät vaikuta potentiaalisilta. Lähinnä joiltakin ma-
talimmilta paikoilta voisi yrittää etsiä kaskeamiseen liittyviä rakenteita. Pohjois-Savossa tervanpolttoa harjoi-
tettiin 1600-luvulta 1700-luvun alkuun, 1700-luvun puolivälin jälkeen elinkeino hiipui.



Ote Hermelinin vuoden 1799 yleiskartasta Charta öfver Savolax och Karelens eller Kuopio höfdingedöme af S.G.Hermelin. Kansallisarkisto Isa, Hermelinin kartastao. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=23870110>



Kohde- ja niiden lähialueita vuosien 1973 ja 1971 peruskartoilla. Kartat: Maanmittauslaitos
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>



Ote pitäjänkartasta Saaristenmäeltä ja sen lähistöltä. Kohdealue oli metsämaastoa, elinkeinoin viittaavia merkintöjä ei ole. Kartta, Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6274943>

5. Tulokset

Alueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia ja niitä ei löytynyt inventoinnissa. Tulosta selittää alueen kivikkoinen ja louhikkoinen maaperä, joka ei ole ollut otollista esihistorialliselle tai historiallisen ajan asutukselle tai elinkeinojen harjoittamiselle.

30.12.2019

Jaana Itäpalo

Jaana Itäpalo



6. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto:

Pitäjäntkartat: Suonenjoki, Leppävirta ja Kuopio <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Kirjallisuus

Ristaniemi Olli, Itämeren korkein ranta ja Ancylosraja sekä Muinais-Päijänne Keski-Suomessa. Turun yliopiston julkaisuja 59, sarja C. 1987.

Ropponen Jari, Suonenjoen historia. Pitäjien takamaasta mansikkakaupungiksi. 1993.

Savon historia: 3, Savo kaskisavujen kautena 1721-1870. 2003.

Savon historia. 2:2, Savo suurvallanvaljaissa 1617-1721. 1990.